

Edmund Morawiec

Sprawozdanie z "Symposium Etycznego" na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej A.T.K. w Warszawie

Studia Philosophiae Christianae 4/2, 271-275

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIA

(część II)

Morawiec E.

Sprawozdanie z „Symposium Etycznego” na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej A.T.K. w Warszawie.

Sprawozdanie z nadzwyczajnego posiedzenia naukowego na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej A.T.K. w Warszawie.

Bober St.

Sprawozdanie z konferencji Komisji Wychowania Przedszkolnego Katolickiego Międzynarodowego Biura Dziecka — BICE.

Gogacz M.

IV Międzynarodowy Kongres Filozofii Średniowiecznej.

Pryszmont J.

Ze sprawozdań o naukowych rozprawach z zakresu filozofii w ZSRR.

*Sprawozdanie z „Symposium Etycznego” na Wydziale Filozofii
Chrześcijańskiej A. T. K. w Warszawie*

W dniu 27 marca 1968 r. na Wydz. Fil. Chrześc. w A. T. K. odbyło się Symposium naukowe poświęcone zagadnieniom z zakresu etyki. Odczyty o tematyce etycznej wygłosili: doc. M. Gogacz, doc. St. Olejnik, doc. T. Slipko, oraz doc. A. Stępień. W niniejszym sprawozdaniu załącza się krótkie streszczenia odczytów St. Olejnika i A. Stępnia. Pełny tekst odczytu M. Gogacza jest w dziale rozpraw niniejszego zeszytu pt.: Ontyczne wyznaczniki woli ludzkiej według marksizmu.

St. Olejnik, Tomistyczna koncepcja szczęścia

Termin „szczęście” w języku filozoficznym nie jest jednoznaczny. Jego znaczenie zdaje się być zrelatywizowane do założeń najczęściej z dziedziny najogólniejszych teorii rzeczywistości. Stąd w historii poglądów filozoficznych napotyka się różne koncepcje szczęścia. Najogólniej mówiąc, dają się one sprowadzić do dwóch: subiektywistycznych oraz obiektywistycznych.

Prelegent prezentując tomistyczną koncepcję szczęścia zakwalifikował ją do ujęć obiektywistycznych, a więc takich, które istotę szczęścia upatrują nie tyle w podmiocie jako pewnym specyficznym określonym jego „stanie” lecz w przedmiocie o określonych własnościach. Wychodząc z przeświadczenia, że rozwój myśli europejskiej w zakresie omawianego zagadnienia posuwa się w kierunku od ujęć obiektywnych do najbardziej subiektywnych, autor odczytu tomistyczną koncepcję szczęścia przedstawił z równoczesnym uwzględnieniem niektórych subiektywistycznych koncepcji szczęścia, jak również ujęć obiektywnych jedynie zbliżających się treściowo do ujęcia problemu szczęścia u Tomasza z Akwinu.

Z subiektywistycznych ujęć szczególną uwagę w odczycie zwrócono na koncepcję szczęścia u Milla i Spencera. Stwierdzono jako istotne dla tych koncepcji momenty hedonistyczne. Teoria szczęścia u wyżej wymienionych jako reprezentantów dziewiętnastowiecznego utilitaryzmu stanowi według autora odczytu przedłużenie starej myśli hedonistycznej. Szczęście w obu przypadkach jest bowiem pojęte jako stan przyjemnościowy, jako pewna określona rozkosz. Jeśli istnieją jakies różnice, to jedynie powstałe w wyniku różnych interpretacji stanów przyjemnościowych, przede wszystkim ich przedmiotowych uzasadnień.

Tomistyczna koncepcja szczęścia — zdaniem autora odczytu — zdecydowanie wybiega poza nurt subiektywistycznych ujęć dzięki akcentowaniu w samym zjawisku szczęścia momentów przedmiotowych. Odzwierciedla to doskonale określenie szczęścia. Według Tomasza z Akwinu szczęście to: „perfectum et efficiens bonum quod omne excludit et omne desiderium implet”. Definicja ta podkreśla, że to, co stanowi o szczęściu jest właśnie dobro o określonych własnościach. Wyrażenie „bonum perfectum” wskazuje jako na właściwy sobie desygnat w ujęciu tomistycznym dobro, które w najwyższym stopniu jest godne pożądania. Stanowi go dobro najwyższe — Bóg.

Po przeanalizowaniu tomistycznej definicji szczęścia prelegent nawiązał następnie do problemu jej genezy. Jako zasadnicze jej źródła wskazał arystotelesowskie poglądy z zakresu etyki.

A. Stępień, Wprowadzenie do zagadnień wolności woli

Zagadnienie wolności woli, jak również samej woli, jest aktualnie rozważane z różnych punktów widzenia. Do najczęstszych należą rozważania tego problemu z punktu widzenia psychologicznego, socjologicznego, filozoficznego a nawet z punktu widzenia przyrodoznawstwa. Historia problemu jest więc bardzo bogata w przeróżną w tym zakresie problematykę.

Autor odczytu, zdając sobie sprawę z szerokiego zakresu zagadnień związanych z problemem wolności woli ograniczył się jedynie do zaprezentowania — jak się sam wyraził — „częściowego przygotowania dyskusji filozoficznej na temat wolności woli”. Mając takie zadania realizował je w drodze sygnalizowania niektórych zagadnień z zakresu teorii woli, teorii rzeczywistości, źródeł przekonań o wolności woli, relacji odpowiedzialności moralnej do wolności woli oraz samych określeń wolności woli.

1. Z zagadnień z zakresu teorii woli, prelegent podjął problem woli jako władzy psychicznej. Między innymi podkreślił, że rozstrzygnięcie problemu, czy wola jest odrębną władzą psychiczną, czy też daje się sprowadzić do innych władz ludzkich, w dużym stopniu warunkowane jest tym, czy problem powyższy stawia się na terenie empirycznej psychologii, czy na terenie metafizycznie zinterpretowanej filozofii człowieka. Zdaniem autora odczytu stawianie takiego problemu tylko na terenie psychologii empirycznej może nawet prowadzić do jego nierozstrzygalności. W odczycie zwrócono także uwagę na dyskusję dotyczącą podmiotu wolności. Chodziło o to, czy wolność przysługuje woli, czy woli i intelektowi, czy całemu człowiekowi.

2. Głównym problemem, chociaż nie jedynym jaki autor odczytu poruszył w związku z omawianiem stosunku pewnych koncepcji rzeczywistości do zagadnienia wolności woli, to problem który daje się wyrazić w pytaniu: czy struktura rzeczywistości i charakter związków człowieka z innymi bytami umożliwiają wolność woli? Zagadnienie to dotyczy głównie teorii bytu realnego a w szczególności prawidłowości świata realnego oraz przyczynowości.

Zasadniczo bywa tak, że kierunki myślowe stojące na stanowisku obowiązującej w rzeczywistości realnej prawidłowości i przyczynowości negują wolność woli. Kierunki natomiast indeterministyczne natomiast aprobuje wolność woli. Tego typu rozwiązania niekoniecznie muszą być pozbawione pewnych nieporozumień. Autor wskazuje bowiem na stanowiska filozoficzne, które z jednej strony uznają wolność woli a z drugiej strony uznają obowiązującą w rzeczywistości realnej prawidłowość i przyczynowość, np. zwolennicy tomizmu czy skotyzmu. Okazuje się, iż obrońcy wolnej woli nie głoszą, że człowiek jako okreś-

lony byt, a nawet sama wola jako pewna bytowość nie są uprzyczynowane i są zawsze i pod każdym względem niezdeteminowane. Oni nie tyle ograniczają zakres zasad przyczynowości, ile wskazują na to, że ze specyficzności woli płynie specyficzność determinacji jej działania, że kieruje się ona motywami, które z uwagi na samą naturę woli w pewnych przynajmniej sytuacjach nie są zdolne wyznaczyć jednoznacznie jej działania. Nawiązując w odczycie do zagadnienia determinizmu zwrócono uwagę na związek wyżej wspomnianego problemu z zagadnieniem konieczności. Podkreślono, że przeciwieństwem wolności jest przymus a nie konieczność. Przytoczono również pogląd Tomasa z Akwinu, według którego należy wyróżnić konieczność naturalną wewnętrzną, oraz konieczność celową, związaną relacjami celowymi, zachodzącymi między celami a środkami i konieczność przymusu płynącą z działania zewnętrznej przyczyny sprawczej. Zachodzenie pierwszych dwu konieczności nie sprzeciwia się wolności woli, nie znosi działania woli, natomiast sprzeciwia się całkowicie wolności działania woli konieczność przymusu.

W związku z zagadnieniem determinizmu i konieczności nawiązano w odczycie do problemu wolności woli w relacji do podstawowego warunku badania naukowego, mianowicie prawidłowości badanych zjawisk. Przytoczono w tej sprawie trzy zasadnicze poglądy: a. wolność woli należy odrzucić, gdyż przystępując do badań zjawisk w psychologii czy socjologii trzeba przyjąć powszechnie obowiązującą w tych dziedzinach prawidłowość przyczynową; b) założenie determinizmu trzeba przyjąć jako hipotezę roboczą, która nie daje rozstrzygnięcia metafizycznego sporu o wolność woli; c. obok prawidłowości jednoznacznego przyczynowania uznaje się inne typy prawidłowości i sytuacja woli staje się specyficzna.

3. Charakteryzując źródła przekonania o wolności woli autor odczytu zwrócił uwagę, że zwolennicy wolności woli zazwyczaj opierają swoje stanowisko na argumentach zaczerpniętych z danych doświadczenia zewnętrznego. Według nich dane są nam dwa fakty: swoboda wyboru decyzji oraz poczucie winy lub zasługi związane z poczuciem odpowiedzialności moralnej. W związku z pierwszym faktem stwierdzono że ostatecznie na pytanie, czy wola ludzka jest wolna trzeba szukać odpowiedzi w filozoficznej analizie samej woli, analizie wychodzącej z danych doświadczenia wewnętrznego. Gdy chodzi o fakt drugi, omówiono w odczycie zasadnicze poglądy na temat sposobów rozumienia odpowiedzialności moralnej.

4. W czwartej części odczytu autor zaprezentował aż osiem odrębnych określeń wolności woli, jakie można spotkać w literaturze filozoficznej. Oto one:

a. Wolność woli polega na tym, że wola jako taka jest wobec każ-

dego przedmiotu i każdej sytuacji niezdeterminowana zewnętrznie i wewnętrznie do takiego czy innego wyboru, jest ostateczną racją wyboru.

b. Wolność woli polega na tym, że wola jako taka wobec niektórych przedmiotów w niektórych sytuacjach jest zewnętrznie i wewnętrznie niezdeterminowana w swym wyborze.

c. Wolność woli zasadza się na tym, że wola w sposób wolny od przymusu zewnętrznego jest zdolna do właściwego wyboru wartości.

d. Wolność woli polega na tym, że wola zdolna jest do właściwego wyboru wartości i w ten sposób w determinizm rzeczywistości wprowadza nowy czynnik.

e. Wolność woli polega na tym, że wola w swych decyzjach kieruje się przede wszystkim lub wyłącznie motywami wewnętrznymi. Brak tu poczucia przymusu o charakterze zewnętrznym. Zazwyczaj dodaje się, że wola idzie za najsilniejszym motywem.

f. Wolność woli polega na tym, że wola w oparciu o poznanie rzeczywistości, o znajomość prawidłowości obiektywnych działa skutecznie. Wolność woli utożsamia się tu z możliwością efektywnego działania, realizującego potrzeby i pragnienia podmiotu działającego.

g. Wolność woli polega na tym, że człowiek działając uświadamia sobie, iż jego chęci i jego czyny są jego chęciami i jego czynami.

h. Wolność woli polega na tym, że człowiek w wyniku odpowiedniego rozwoju w pełni realizuje swoje możliwości, opanowując siebie i otoczenie, aktualizując swoją naturę.

W końcowej części prelegent omówił w skróceniu miejsce i rolę wskazanęj problematyki w całości kształcie filozofii. Zaznaczył niedwuznacznie, że zagadnienie wolności woli jest jednym z głównych zagadnień filozofii człowieka i jako takie ma powiązania z ogólną teorią bytu, metafizyką.

E. Morawiec

*Sprawozdanie z nadzwyczajnego posiedzenia naukowego Wydziału
Filozofii Chrześcijańskiej A. T. K. w Warszawie*

W dniu 27 lutego 1967 r. na Wydz. Fil. Chrześc. A. T. K. odbyło się nadzwyczajne posiedzenie naukowe poświęcone problematyce argumentacji w filozofii oraz typologii wiedzy o moralności. Odczyty pt. „Argumentacja filozoficzna w ujęciu analityków”, oraz „O różnych rodzajach wiedzy o moralności” wygłosił prof. St. Kmiński (K. U. L.). Niżej załącza się streszczenia wyżej wymienionych odczytów zredagowane przez samego prelegenta.